

ความเงียบของกฎหมาย: สิทธิของ LGBTQ+
ในครอบครัวจีนร่วมสมัย และข้อจำกัดของนิติปรัชญาจีนดั้งเดิม*
THE SILENCE OF THE LAW: LGBTQ+ RIGHTS IN CONTEMPORARY
CHINESE FAMILIES AND THE LIMITATIONS OF TRADITIONAL
CHINESE LEGAL PHILOSOPHY

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ¹, ณัฐปภัสร พงษ์โพเนเพ็ก² และ ยุพยงค์ วังวร³

Chaowalit Sompomgjaroen¹, Natpaphat Phongphonphek² and Yupayong Wingworn³

¹⁻²สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

¹⁻²Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

³สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

³Department of Chinese Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: yupayongaimaim@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 มิถุนายน 2568; วันแก้ไขบทความ 2 กรกฎาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 3 กรกฎาคม 2568

Received 26 June 2025; Revised 2 July 2025; Accepted 3 July 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “ความเงียบของกฎหมาย” จินตทัศน์สิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ในการก่อตั้งครอบครัว โดยโต้แย้งว่าความเงียบดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงความล่าช้าทางกฎหมาย แต่เป็นการแสดงออกของความตึงเครียดเชิงวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่ฝังรากลึกในนิติปรัชญาจีนดั้งเดิม โดยเฉพาะอิทธิพลของแนวคิดขงจื๊อที่เน้นโครงสร้างครอบครัวแบบชายหญิงและการสืบทอดสายสกุล บทความนี้

Citation:

* เชาวลิต สมพงษ์เจริญ, ณัฐปภัสร พงษ์โพเนเพ็ก และ ยุพยงค์ วังวร. (2568). ความเงียบของกฎหมาย: สิทธิของ LGBTQ+ ในครอบครัวจีนร่วมสมัย และข้อจำกัดของนิติปรัชญาจีนดั้งเดิม. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(4), 1-26.

Chaowalit Sompomgjaroen, Natpaphat Phongphonphek and Yupayong Wingworn. (2025). The Silence Of

The Law: Lgbtq+ Rights In Contemporary Chinese Families And The Limitations Of Traditional

Chinese Legal Philosophy. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(4), 1-26.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ดำเนินการวิเคราะห์โครงสร้างกฎหมายครอบครัวจีนปัจจุบัน รากฐานทางวัฒนธรรมของความเงียบทางกฎหมายผ่านปรัชญาขงจื้อ และเปรียบเทียบกับแนวทางการรับรองสิทธิเสมอภาคในกฎหมายต่างประเทศ เช่น ไต้หวันและเยอรมนี เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ทางกฎหมาย จากนั้น บทความนี้ได้สังเคราะห์แนวคิดจากขงจื้อสมัยใหม่ สตรีนิยมจีน และหลักสิทธิมนุษยชนสากล เพื่อนำเสนอ “กรอบนิติศาสตร์ใหม่” ที่สามารถสร้างพื้นที่ทางกฎหมายให้แก่ความหลากหลายทางเพศในบริบทจีนอย่างไม่ขัดแย้ง

องค์ความรู้ของบทความนี้ได้แก่ การตีความ “ความเงียบของกฎหมาย” ว่าเป็น “การกระทำเชิงอุดมการณ์” ของรัฐ การเสนอ “กรอบนิติศาสตร์ไตรประสาน” ที่บูรณาการขงจื้อสมัยใหม่ สตรีนิยมจีน และสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิรูปกฎหมาย และการมองความตึงเครียดระหว่างนิติปรัชญาดั้งเดิมกับความท้าทายร่วมสมัยในฐานะ “ความตึงเครียดเชิงสร้างสรรค์” ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ทางนิติปรัชญา ภาษาและวัฒนธรรมจีน โดยสรุปว่า การสร้างสมดุลระหว่างการเคารพรากฐานทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ และเสนอแนะแนวทางการวิจัยในอนาคตเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงต่อไป

คำสำคัญ: สิทธิ LGBTQ+, กฎหมายครอบครัวจีน, แนวคิดขงจื้อ, นิติปรัชญา, ความเงียบของกฎหมาย

Abstract

This academic article aims to analyze the phenomenon of “the silence of the law” in China concerning the rights of LGBTQ+ individuals to form families. It argues that this silence is not merely a legal backwardness but an expression of deep-rooted cultural and ideological tensions embedded within traditional Chinese legal philosophy, particularly the influence of Confucian thought that emphasizes heterosexual family structures and lineage continuation. The article proceeds by analyzing the current structure of Chinese family law, the cultural foundations of this legal silence through Confucian philosophy, and compares this with approaches to recognizing equal rights in foreign laws, such as those in Taiwan and Germany, to illustrate legal

possibilities. Subsequently, the article synthesizes concepts from Neo-Confucianism, Chinese feminism, and universal human rights principles to propose a “new jurisprudence framework” that can create legal space for sexual diversity within the Chinese context without contradiction.

The body of knowledges contributed by this article includes: interpreting “the silence of the law” as an “ideological act” of the state; proposing a “tripartite jurisprudence framework” that integrates Neo-Confucianism, Chinese feminism, and human rights as a guideline for legal reform; and viewing the tension between traditional legal philosophy and contemporary challenges as a “creative tension” that can lead to the development of knowledge in legal philosophy, Chinese language, and culture. - It concludes that striking a balance between respecting cultural foundations and promoting human rights is crucial, and suggests directions for future research to drive further change.

Keywords: LGBTQ+ Rights, Chinese Family Law, Confucianism, Legal Philosophy, Legal Silence

บทนำ

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในสังคมจีนร่วมสมัย โดยเฉพาะในเขตมหานคร คือความขัดแย้งอันเด่นชัดระหว่างการยอมรับความหลากหลายทางเพศที่เพิ่มพูนขึ้น กับความนิ่งเฉยของระบบกฎหมาย การปรากฏตัวของชุมชน LGBTQ+ ทั้งในพื้นที่สื่อดิจิทัลและกิจกรรมทางวัฒนธรรม ชี้ให้เห็นถึงพลวัตทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ (Van Winkle & Wen, 2023; Tam, 2018; Liu, X., 2021) แม้บทความนี้จะเลือกใช้คำว่า “LGBTQ+” ซึ่งมีรากฐานจากวาทกรรมตะวันตก เพื่อเชื่อมต่อการสนทนาระดับสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ผู้วิจัยตระหนักดีถึงการดำรงอยู่ของคำศัพท์เฉพาะในบริบทจีน เช่น “同志” (tóngzhì) การเลือกใช้ศัพท์สากลนี้จึงเป็นไปเพื่อโอברับอัตลักษณ์ทางเพศและเพศวิถีที่หลากหลายให้ครอบคลุมที่สุด

กระนั้นก็ตาม พัฒนาการทางสังคมเหล่านี้นักกลับดำเนินไปในสถานะที่แทบจะแยกขาดจากโครงสร้างกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายแพ่งฉบับปี 2020 ซึ่งยังคงพันธนาการนิยามของสถาบันครอบครัวไว้กับแบบแผนของชายและหญิงอย่างเคร่งครัด (Standing Committee of the National People's Congress, 2020; Herbots, 2023) ภาวะไร้มล็ดระหว่างความเป็นจริงทางสังคมที่เคลื่อนไปข้างหน้า กับโครงสร้างกฎหมายที่หยุดนิ่ง ได้ตกผลึกเป็นสถานะที่บทความนี้เรียกว่า “ความเงียบของกฎหมาย” (Legal Silence) แนวคิดนี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการไม่มีตัวบทกฎหมาย หรือความบกพร่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่คือการงดเว้นการกระทำ (omission) ของรัฐอย่างจงใจ ในการให้การรับรองหรือคุ้มครองความสัมพันธ์ของบุคคลบางกลุ่ม ทั้งที่การดำรงอยู่ของพวกเขาเป็นที่ประจักษ์ชัด “ความเงียบ” ในที่นี้จึงถูกตีความในฐานะ “การกระทำเชิงอุดมการณ์” (an ideological act) ซึ่งไม่เพียงสะท้อนค่านิยมวัฒนธรรมกระแสหลัก แต่ยังอาจเป็นยุทธศาสตร์ของรัฐในการพยุกระเบียบทางสังคมผ่านโครงสร้างครอบครัวที่ “ถูกต้อง” ตามครรลอง (Ho, 2015; Holbig & Gilley, 2010) รากฐานของสถานะนี้ยังลึกอยู่ในมรดกทางปรัชญาของจีน โดยเฉพาะอิทธิพลของขงจื๊อ ซึ่งจัดวางระเบียบความสัมพันธ์ทางสายเลือดและบทบาททางเพศไว้อย่างชัดเจน เพื่อค้ำจุนโครงสร้างทางศีลธรรมและสังคม

ข้อเสนอหลักของบทความนี้ได้โต้แย้งว่า ความเงียบของกฎหมายจีนต่อสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ ไม่ใช่แค่ความเฉื่อยชาของระบบราชการ แต่เป็นการสำแดงออกของความตึงเครียดเชิงวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่ฝังลึกในนิติปรัชญาของชาติ เพื่อพิสูจน์ข้อเสนอนี้ ในบทความนี้จะวิเคราะห์และตีความปรากฏการณ์ “ความเงียบของกฎหมาย” เพื่อเผยให้เห็นนัยเชิงวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ จากนั้นจะสืบย้อนและวิพากษ์รากฐานทางปรัชญา โดยเฉพาะการตรวจสอบอิทธิพลของแนวคิดขงจื๊อ พร้อมทั้งสำรวจศักยภาพในการตีความใหม่ ที่อาจเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ การวิเคราะห์จะขยายไปสู่การเปรียบเทียบกับแนวทางของต่างแดน เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการปฏิรูป และจะสรุปลงด้วยการนำเสนอ “กรอบนิติศาสตร์ไตรประสาน” (Tripartite Jurisprudential Framework) ซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่บูรณาการแนวคิดขงจื๊อสมัยใหม่ ทศนะแบบสตรีนิยมจีน และหลักสิทธิมนุษยชนสากลเข้าไว้ด้วยกัน ท้ายที่สุด บทความนี้มุ่งหวังที่จะแสดงให้เห็นว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมรดกดั้งเดิมกับข้อเรียกร้องใหม่ๆ สามารถก่อให้เกิด “ความตึงเครียดเชิงสร้างสรรค์” (constructive tension) อันเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการตีความหลักการทางวัฒนธรรมและ

กฎหมายในมุมมองใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนานิติปรัชญาที่เท่าทันความท้าทายของโลกสมัยใหม่ได้มากที่สุด

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการติดตามปรากฏการณ์ในจีนร่วมสมัย แนวคิด “ความเงียบของกฎหมาย” มิได้เป็นเพียงกรอบทฤษฎีเชิงนามธรรม แต่ส่งผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรมต่อชีวิตของปัจเจกบุคคล ตัวอย่างที่สะท้อนสภาพดังกล่าวได้อย่างแหลมคมคือกรณีการเรียกร้องสิทธิของหญิงข้ามเพศในกรุงปักกิ่ง ซึ่งถูกเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรมหลังได้รับการผ่าตัดแปลงเพศ (Chen, 2023) ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า แม้ท้ายที่สุดศาลแรงงานจะพิพากษาให้เธอชนะคดีและคืนสิทธิการจ้างงานให้ ซึ่งนับเป็นชัยชนะก้าวเล็ก ๆ ที่สำคัญในมิติของสิทธิแรงงาน แต่ชัยชนะนี้เองกลับขบขันให้เห็นถึง “ความเงียบ” ที่ดังกระหึ่มยิ่งขึ้นในปริณทลของกฎหมายครอบครัว

ผู้วิจัยมีประสบการณ์ว่า ปฏิกริยาต่อคำตัดสินนี้ในสื่อสังคมออนไลน์จีน เช่น Weibo ได้เผยให้เห็นถึงความตึงเครียดในสังคมอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีทั้งเสียงชื่นชมจากคนรุ่นใหม่ที่สนับสนุนความเท่าเทียม และเสียงต่อต้านจากฝ่ายอนุรักษนิยมที่ยึดมั่นใน “ศีลธรรมอันดีของชาติ” อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญกว่านั้นในเชิงนิติปรัชญาคือ คำพิพากษาดังกล่าวหยุดอยู่แค่เพียงการคุ้มครองสถานะ “ลูกจ้าง” แต่ไม่ได้แตะต้องหรือสร้างบรรทัดฐานใด ๆ ให้กับสถานะของเธอในฐานะคู่ชีวิตหรือสมาชิกในครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งได้เลย นี่คือภาพสะท้อนที่ชัดเจนที่สุดของ “ความเงียบเชิงยุทธศาสตร์” (Strategic Silence) ที่รัฐอาจยอมเปิดพื้นที่เล็กน้อยในบางปริณทล เช่น การจ้างงาน เพื่อลดแรงกดดันทางสังคม แต่ยังคงสงวนอำนาจเด็ดขาดในการนิยาม “ครอบครัว” ที่ถูกต้องตามอุดมการณ์ของรัฐไว้อย่างเหนียวแน่น การวิเคราะห์กรณีศึกษาเช่นนี้จึงช่วยเปลี่ยนทฤษฎีให้กลายเป็นความจริงทางสังคม และตอกย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการทลายกำแพงความเงียบในกฎหมายครอบครัว ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี

รากวัฒนธรรมขงจื้อ: อิทธิพลต่อ "ความเงียบ" ของกฎหมายจีนว่าด้วยครอบครัว LGBTQ+

สุญญากาศทางกฎหมาย (legislative vacuum) ของจีนร่วมสมัยต่อการรับรองสิทธิในครอบครัวของกลุ่ม LGBTQ+ มิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่อย่างเอกเทศในมิติของนิติศาสตร์ หากแต่หยั่งรากฝังลึกอยู่ในเมทริกซ์ทางวัฒนธรรมและปรัชญาอันซับซ้อน อิทธิพล

ของแนวคิดขงจื้อ (Confucianism) คือแกนกลางที่หล่อหลอมมโนทัศน์ว่าด้วย “ครอบครัว” (家庭, jiātíng), ปทัสถานทางศีลธรรม (道德规范, dàodé guīfàn) และระเบียบสังคม (社会秩序, shèhuì zhìxù) ในอุ่อารยธรรมจีนมานานนับสหัสวรรษ (Chan, P. C. W., 2011; Tu, 1998) การขุดค้นลงไปถึงรากฐานทางวัฒนธรรมดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้สำหรับการวิเคราะห์อย่างถึงแก่นถึงสภาวะเฉื่อยชาของกลไกทางกฎหมายจีนในการตอบสนองต่อประเด็นนี้

ในจักรวาลความคิดของขงจื้อ สถาบันครอบครัวครองสถานะอันสูงสุด มันมิใช่เป็นเพียงหน่วยพื้นฐานของสังคม แต่ยังถูกยกระดับให้เป็นรากฐานแห่งเสถียรภาพทางการเมืองและระเบียบศีลธรรมของรัฐ (Jiang, 2012) คุณธรรมข้อ “ความกตัญญูต่เวที” (孝, xiào) ทำหน้าที่เป็นเสมือนโครงสร้างหลักของความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยกำกับหน้าที่ของบุตรธิดาให้ต้องเคารพ เชื้อพียง และปรนนิบัติดูแลบุพการี (Knoblock, 1988-1994, Vol. 3, Book 20) พลวัตภายในครอบครัวถูกจัดวางอย่างเป็นระบบตามลำดับชั้นอาวุโสและบทบาททางเพศสภาพ: สามีต่อภรรยา บิดาต่อบุตร และพี่ชายต่อน้องชาย ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างเหล่านี้ยังถูกจำลองไปใช้ในระดั้มหภาค

เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับอาณาราษฎร (Bell, 2008) คัมภีร์หลีจี้ (礼记, Lǐ jì หรือ Book of Rites) ซึ่งเป็นหนึ่งในคานนสำคัญของสำนักปรัชญาได้ขยายความถึงบทบาทและความรับผิดชอบที่จำแนกตามเพศอย่างละเอียด โดยเน้นการแบ่งแยกพื้นที่ “ใน” (ภรรยาดูแลกิจการในบ้าน) และ “นอก” (สามีรับผิดชอบกิจการนอกบ้านและเรื่องสาธารณะ) ซึ่งสะท้อนโครงสร้างอำนาจนิยมแบบปิตาธิปไตย (patriarchal structure) ไว้อย่างชัดเจน (Legge, 1885)

ปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อ “ความเจียบ” ทางกฎหมายที่เผชิญโดยกลุ่ม LGBTQ+ คือการให้คุณค่าอย่างสูงสุดกับการสืบทอดสายโลหิตและวงศ์ตระกูล (传宗接代, chuánzōngjiēdài) การมีทายาท โดยเฉพาะทายาทชาย เพื่อสืบสกุลและดำเนินพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ ถูกถือเป็นพันธกิจอันศักดิ์สิทธิ์และเป็นองค์ประกอบแกนกลางของความกตัญญู (Ho, 2015) การสมรสจึงไม่ได้ถูกนิยามด้วยความรักฉันทบุคคลสองคนเป็นหลัก แต่เป็นพันธะทางสังคมและสายตระกูลซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดคือการผลิตทายาท ภายใต้กระบวนทัศน์นี้ ความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วไม่สามารถนำไปสู่การสืบสายโลหิตโดยตรงได้ จึงถูกจัดวางให้อยู่นอกบรรทัดฐานและวัตถุประสงค์ของสถาบันครอบครัวตามทัศนะขงจื้อดั้งเดิม แม้เอกสารทางประวัติศาสตร์จีนจะมีการบันทึกถึงความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าว

และทัศนคติของสังคมอาจไม่ถึงขั้นประณามเหยียดในทุกยุคสมัย (Hinsch, 1990) แต่ความสัมพันธ์เหล่านั้นก็ไม่เคยได้รับการยอมรับหรือมีสถานะทางกฎหมายและสังคม เทียบเท่าการสมรสระหว่างชายหญิงเลย

อิทธิพลของกระบวนทัศน์ขงจื้อได้แทรกซึมและตกผลึกอยู่ในระบบกฎหมายของจีน ตั้งแต่ยุคโบราณ ประมวลกฎหมายแห่งจักรวรรดิจีน เช่น ประมวลกฎหมายราชวงศ์ถัง (唐律, Táng Lǜ) และประมวลกฎหมายราชวงศ์ชิง (大清律, Dà Qīng Lǜ) ล้วนสะท้อนหลักการ จัดระเบียบครอบครัวและสังคมตามกรอบคิดขงจื้ออย่างเข้มข้น (Bodde & Morris, 1967) ในทางกลับกัน แม้สาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคของพรรคคอมมิวนิสต์จะเคยมีช่วงเวลาแห่ง การวิพากษ์และพยายามขจัดอิทธิพลของขงจื้ออย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปฏิวัติ วัฒนธรรม (Cultural Revolution) แต่ในระยะหลายทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลจีนได้หัน กลับมาฟื้นฟูและส่งเสริมแนวคิดขงจื้อบางมิติในฐานะ “วัฒนธรรมจีนอันยอดเยี่ยม” (优秀传统文化, yōuxiù Zhōnghuá wénhuà) เครื่องมือนี้นี้ถูกใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ ในสังคมและเสริมสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่รัฐ (Holbig & Gilley, 2010; Bell, 2008) การเน้นย้ำคุณค่าครอบครัวแบบดั้งเดิม อาทิ ความปรองดองในครอบครัว (家庭和睦, jiāting hému) และความกตัญญูต่อผู้อาวุโส จึงสอดประสานอย่างลงตัวกับวาระแห่งชาติ ที่ให้ความสำคัญกับเสถียรภาพทางสังคม

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยขอเสนอว่า การหวนคืนสู่แนวคิดขงจื้อของรัฐบาลจีนร่วมสมัย แม้จะ ส่งเสริมคุณธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบางแง่มุม แต่ก็อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ “ความ เจ็บ” ทางกฎหมายต่อสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ ยืดเยื้อต่อไป เมื่อรัฐเป็นผู้สนับสนุนค่านิยม ครอบครัวที่อิงกับโครงสร้างชาย-หญิงและการสืบสกุลเป็นแกนกลาง ขอเรียกร้องให้มีการ รับรองความหลากหลายทางเพศในเชิงสถาบันจึงเผชิญกับแรงต้านเชิงอุดมการณ์ในระดับ นโยบายและกฎหมาย การสนทนาแลกเปลี่ยนของผู้วิจัยกับปัญญาชนจีนหลายท่านมักเผยให้เห็นความตึงเครียดนี้ กล่าวคือ แม้จะมีความเข้าใจต่อเพื่อนมนุษย์กลุ่ม LGBTQ+ ใน ระดับปัจเจก แต่พวกเขามักมองว่าการปฏิรูปกฎหมายครอบครัวเพื่อรองรับการสมรสของคน เพศเดียวกันนั้นเป็นเรื่องที่ “เร็วเกินไป” (too soon) หรือ “ไม่สอดคล้องกับขนบประเพณีอันดี งามของชาติ” (不符合中国优良传统, bù fúhé Zhōngguó yōuliáng chuántǒng) ทักษะเช่นนี้สะท้อนถึงอิทธิพลที่ฝังรากลึกของกรอบคิดขงจื้อต่อมโนทัศน์เรื่องครอบครัว แม้แต่ ในหมู่ผู้มีการศึกษาก็ตาม

ยิ่งไปกว่านั้น การจัดระเบียบศีลธรรมตามแนวคิดขงจื๊อยังผูกพันอยู่กับหลัก “ถูกต้องตามสถานะ” (名正言顺, míngzhèng yánshùn) ซึ่งหมายถึงการที่สรรพสิ่งต้องดำรงอยู่ในตำแหน่งและบทบาทที่ถูกต้องตามระเบียบแห่งสังคมและจักรวาล ความสัมพันธ์ที่อยู่นอกกรอบการสมรสระหว่างชายหญิงเพื่อการสืบสกุลจึงอาจถูกตีความว่า “ไม่ถูกต้องตามสถานะ” และเป็นบ่อเกิดแห่งความสับสนวุ่นวายทางสังคม (社会混乱, shèhuì hùnluàn) ในมุมมองของผู้ที่ยึดมั่นในกรอบคิดดั้งเดิม ความกังวลต่อสถานะไร้ระเบียบนี้เองที่กลายเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐและสถาบันทางกฎหมายลังเลที่จะเปิดรับความหลากหลายทางเพศอย่างเต็มรูปแบบ แนวคิดนี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ Foucault (1978) ที่ชี้ว่ารัฐใช้องค์ความรู้และปทัสถานทางสังคมเป็นเครื่องมือในการควบคุมและกำกับเรื่องเพศ (sexuality) ซึ่งในบริบทของจีน การอ้าง “วัฒนธรรมดั้งเดิม” และ “ศีลธรรมอันดีงาม” ก็อาจกำลังถูกใช้ในลักษณะเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การจะสรุปว่าแนวคิดขงจื๊อเป็นเพียงทฤษฎีที่แข็งทื่อและไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ย่อมเป็นการมองปัญหาที่เรียบง่ายเกินไป นักคิดขงจื๊อคนสำคัญอย่าง Mencius (孟子, Mèngzǐ) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของ “ความเมตตากรุณา” (仁, rén) และ “ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น” (恻隐之心, cèyǐn zhī xīn) ซึ่งเป็นคุณธรรมสากลที่สามารถตีความเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับการยอมรับและเคารพในความแตกต่างของเพื่อนมนุษย์ได้ (Van Norden, 2007) ประเด็นท้าทายนี้จะได้รับการพิจารณาต่อไปในส่วนที่ 4 ของบทความ ซึ่งจะสำรวจถึงความเป็นไปได้ในการสังเคราะห์แนวคิดขงจื๊อสมัยใหม่เข้ากับหลักสิทธิมนุษยชนสากล

โดยสรุป รากเหง้าทางวัฒนธรรมของ “ความเย็บ” ทางกฎหมายต่อสิทธิในครอบครัวของกลุ่ม LGBTQ+ ในจีนนั้นเชื่อมร้อยอย่างแนบแน่นกับมรดกทางปรัชญาของขงจื๊อ ซึ่งเป็นผู้กำกับนิยาม บทบาท และเป้าประสงค์ของสถาบันครอบครัวโดยเน้นโครงสร้างแบบชายหญิงลำดับชั้น และพันธกิจในการสืบทอดสายสกุลเป็นสำคัญ การจัดระเบียบทางศีลธรรมนี้ได้สร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่กีดกันความสัมพันธ์รักเพศเดียวกันนอกจากการยอมรับในทางสถาบัน แม้สังคมจีนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมหาศาล แต่มรดกทางความคิดเหล่านี้ยังคงทรงอิทธิพลต่อทัศนคติของสาธารณชนและผู้กำหนดนโยบาย ทำให้การปฏิรูปกฎหมายเพื่อโอบรับความหลากหลายทางเพศดำเนินไปอย่างเชื่องช้าและเต็มไปด้วยความท้าทาย การทำความเข้าใจรากฐานทางวัฒนธรรมเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่เพื่อปฏิเสธคุณค่าดั้งเดิมทั้งหมด แต่เพื่อแสวงหาหนทางในการตีความและปรับใช้อย่างสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับพลวัตของโลกปัจจุบัน

ภูมิทัศน์เปรียบเทียบ: บทเรียนจากไต้หวันและเยอรมนีต่อการปฏิรูปกฎหมายครอบครัวในจีน

ในขณะที่สถาปัตยกรรมทางกฎหมายของจีนแผ่นดินใหญ่มุ่ง “นิ่งเงียบ” ต่อการรับรองสิทธิของพลเมืองกลุ่ม LGBTQ+ การสำรวจเส้นทางการพัฒนากฎหมายในเขตอำนาจศาลอื่นสามารถฉายภาพให้เห็นถึงความเป็นไปได้ (legal possibilities) ที่จะนำไปสู่การสร้างความเสมอภาคได้ การวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีของไต้หวัน ซึ่งมีรากฐานวัฒนธรรมจีนร่วมกัน และกรณีของเยอรมนี ซึ่งเป็นตัวแทนที่สำคัญของระบบประมวลกฎหมาย (civil law system) ในโลกตะวันตก จึงมีได้มุ่งหมายเพื่อเสนอให้จีนลอกเลียนแบบกฎหมายของชาติอื่นอย่างปราศจากการไตร่ตรอง หากแต่เพื่อชุดค่านิยม บทเรียน กลไก และแรงบันดาลใจที่อาจนำมาประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปกฎหมายภายในประเทศ

1) กรณีศึกษาไต้หวัน: หมายเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกวัฒนธรรมจีน

การที่ไต้หวันให้การรับรองการสมรสของบุคคลเพศเดียวกัน (same-sex marriage) ในปี ค.ศ. 2019 ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญอย่างยิ่ง (landmark development) มันไม่เพียงเป็นชัยชนะของขบวนการเรียกร้องสิทธิในไต้หวัน แต่ยังส่งแรงสั่นสะเทือนทางความคิดไปยังชุมชน LGBTQ+ และวงวิชาการกฎหมายทั้งในจีนแผ่นดินใหญ่และทั่วเอเชียที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมขงจื้อ (Ho, 2015; Lin, 2021) ความสำเร็จของไต้หวันมีความน่าสนใจเชิงวิเคราะห์เป็นอย่างสูง เพราะมันได้พิสูจน์เชิงประจักษ์ว่า การเคารพสิทธิมนุษยชนสากลและการโอบรับความหลากหลายทางเพศนั้นสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้กับสังคมที่ได้รับมรดกทางความคิดเรื่องครอบครัวแบบจีนดั้งเดิม

จุดเปลี่ยนที่เด็ดขาดเกิดขึ้นจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไต้หวันในปี ค.ศ. 2017 (Interpretation No.748) ซึ่งชี้ขาดว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งที่จำกัดการสมรสไว้เฉพาะชายและหญิงนั้น ละเมิดหลักความเสมอภาค (equality) และเสรีภาพในการสมรส (freedom of marriage) ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ (Judicial Yuan, 2017) คำวินิจฉัยนี้ได้บีบให้ฝ่ายนิติบัญญัติต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายภายในสองปี แม้ต้องเผชิญกับแรงต้านจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมและการทำประชามติที่ไม่สนับสนุนการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งโดยตรง แต่ในที่สุด สภานิติบัญญัติก็ได้ผ่าน “กฎหมายว่าด้วยการบังคับใช้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 748” (Act for Implementation of J.Y. Interpretation No.748) ในปี ค.ศ.2019 นับเป็นการ

สถาปนาสถานะทางกฎหมายใหม่ที่เทียบเท่าการสมรสให้แก่คู่รักเพศเดียวกัน (Taiwan Today, 2019)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในไต้หวันนั้นมีหลายมิติ ทั้งการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและแข็งแกร่งของภาคประชาสังคม (civil society movements) (Chi, 2018), การตีความรัฐธรรมนูญในเชิงก้าวหน้าของฝ่ายตุลาการ และภูมิทัศน์ทางการเมืองที่เปิดกว้าง นักวิชาการบางท่านชี้ว่า แม้ไต้หวันจะมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมร่วมกับจีน แต่กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (democratization) และการเปิดรับอิทธิพลสากลได้สร้างพลวัตทางสังคมที่แตกต่างจากจีนแผ่นดินใหญ่ออย่างสิ้นเชิง (Cabestan, 2020)

ในความเห็นของผู้วิจัยในกรณีของไต้หวันว่ามีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์อย่างยิ่งยวดต่อการถกเถียงในจีนแผ่นดินใหญ่ การที่สังคมซึ่งใช้ภาษาจีนและแบ่งปันมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดเชิงประเพณีเพื่อรับรองสิทธิได้อย่างเต็มรูปแบบนั้น ถือเป็น การท้าทายและหักล้างข้ออ้างที่ว่า “วัฒนธรรมจีนไม่สอดคล้องกับสิทธิ LGBTQ+” ได้อย่างทรงพลัง ประสบการณ์ของผู้วิจัยชี้ว่า การเปิดพื้นที่ถกเถียงสาธารณะและการให้การศึกษาแก่สังคมมีบทบาทสำคัญในการทลายอคติ แม้จีนแผ่นดินใหญ่จะขาดกลไกศาลรัฐธรรมนูญที่มีบทบาทชี้ขาดเช่นไต้หวัน แต่บทเรียนว่าด้วยกระบวนการสร้างความเข้าใจ การใช้เหตุผลทางกฎหมาย และการปรับตัวทางวัฒนธรรมยังคงมีคุณค่ามหาศาล

2) กรณีศึกษาเยอรมนี: วิวัฒนาการในระบบประมวลกฎหมาย

เยอรมนีเป็นอีกกรณีศึกษาที่น่าสนใจยิ่งในฐานะรัฐที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับจีน และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านสิทธิ LGBTQ+ ที่เป็นไปอย่างมีขั้นตอน เยอรมนีเริ่มต้นด้วยการออกกฎหมาย “คู่วิตจัดทะเบียน” (Registered Life Partnership Act, Lebenspartnerschaftsgesetz) ในปี ค.ศ. 2001 กฎหมายฉบับนี้มอบสิทธิและหน้าที่หลายประการแก่คู่รักเพศเดียวกันซึ่งคล้ายคลึงกับการสมรส แต่ยังคงเป็นสถานะทางกฎหมายที่แยกต่างหาก (Bundesministerium der Justiz, 2001) นี่คือผลลัพธ์ของการประนีประนอมทางการเมืองระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนความเสมอภาคสมบูรณ์กับฝ่ายที่ต้องการสงวนสถาบันสมรสไว้สำหรับชาย-หญิง

ในช่วงหลายปีต่อมา ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (Federal Constitutional Court, Bundesverfassungsgericht) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีคำวินิจฉัยหลายครั้งที่สั่งให้รัฐต้องขยายสิทธิของคู่วิตจัดทะเบียนให้ทัดเทียมกับคู่สมรสในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านภาษี มรดก และสิทธิในการรับบุตรบุญธรรม (Currie, 2021) กระบวนการทางตุลาการนี้ได้

ค่อยๆ ลดความแตกต่างทางกฎหมายลง จนกระทั่งในปี ค.ศ.2017 สภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) ได้ผ่านกฎหมาย “การสมรสสำหรับทุกคน” (Marriage for All, Ehe für alle) ซึ่งแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่ง (BGB) มาตรา 1353 ให้การสมรสเปิดกว้างสำหรับบุคคลสองคน โดยไม่คำนึงถึงเพศ (Deutscher Bundestag, 2017)

เส้นทางของเยอรมนีสะท้อนให้เห็นถึง “วิวัฒนาการทางกฎหมายแบบค่อยเป็นค่อยไป” (gradual evolution) โดยเริ่มจากการสร้าง “สถานะคู่ขนาน” (parallel status) ที่เป็นรูปธรรม ก่อนจะก้าวไปสู่การรับรองความเสมอภาคอย่างสมบูรณ์ในที่สุด กระบวนการนี้ได้รับแรงขับเคลื่อนจากการตีความสิทธิขั้นพื้นฐาน (fundamental rights) โดยฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะหลักความเสมอภาค (Article 3) และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Article 1) ตามกฎหมายพื้นฐาน (Basic Law, Grundgesetz) ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในสังคมและการเมือง

3) บทเรียนจากนอกกำแพง: สังเคราะห์ภูมิทัศน์เปรียบเทียบและยุทธศาสตร์เพื่ออนาคต

การสังเคราะห์ภูมิทัศน์ทางกฎหมายเปรียบเทียบ เผยให้เห็นถึงเส้นทางที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่ ไต้หวัน และเยอรมนี ในขณะที่ไต้หวันและเยอรมนีบรรลุการรับรองการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันได้สำเร็จผ่านวิถีทางที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ไต้หวัน โดยการเปลี่ยนแปลงเชิงพลิกผันที่ขับเคลื่อนโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และเยอรมนี ผ่านวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ฝ่ายตุลาการมีบทบาทสำคัญในการผลักดัน ในขณะที่จีนแผ่นดินใหญ่กลับยังคงอยู่ในสถานะหยุดนิ่งทางกฎหมาย ความแตกต่างนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย (ซีวิลลอว์) ที่ใช้ร่วมกัน แต่หยั่งรากอยู่ในบทบาทของสถาบันตุลาการ พลวัตของระบอบการเมือง และการปะทะสังสรรค์ระหว่างค่านิยมดั้งเดิมกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล เขตอำนาจศาลที่ฝ่ายตุลาการมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและมีภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ย่อมสามารถสร้างแรงขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงจากภายในได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ขาดหายไปในระบบของจีน

ถึงแม้ภูมิทัศน์เปรียบเทียบนี้จะดูน่าทึ่ง แต่มันก็ไม่ได้ปิดกั้นหนทางสู่การเปลี่ยนแปลงเสียทีเดียว หากแต่ได้มอบบทเรียนเชิงยุทธศาสตร์ที่จีนสามารถนำไปพิจารณาได้ในเบื้องต้น การเคลื่อนไหวอาจเริ่มต้นจากภายในตัวบทกฎหมายเอง กล่าวคือ การตีความกฎหมายที่มีอยู่แล้วในเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Reinterpretation) แม้การแก้ไขประมวล

กฎหมายแพ่งโดยตรงยังเป็นไปได้ยาก แต่การขยายความบทบัญญัติว่าด้วย “การดูแลซึ่งกันและกัน” (mutual support) ให้ครอบคลุมถึงการให้ความคุ้มครองบางมิติแก่คู่รักเพศเดียวกัน อาจเป็นประตูด่านแรกที่สามารถเปิดได้โดยมีแรงต้านน้อยที่สุด ดังที่ปรากฏเค้าลงในคำพิพากษาของศาลท้องถิ่นบางแห่งแล้ว (Tam, 2018)

ในลำดับถัดมา จีนอาจพิจารณาแนวทางแบบค่อยเป็นค่อยไป (An Incremental Approach) โดยหยิบยืมโมเดล “คู่วิตจัดทะเบียน” ของเยอรมนีมาปรับใช้ รูปแบบนี้อาจเป็นทางเลือกเชิงปฏิบัติที่ชาญฉลาด สามารถใช้เป็นมาตรการขั้นกลางเพื่อมอบความคุ้มครองที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น สิทธิในการตัดสินใจทางการแพทย์และสิทธิในทรัพย์สินบางส่วน โดยไม่ต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับประเด็นอ่อนไหวเรื่องการเปลี่ยนนิยาม “การสมรส” ซึ่งแนวคิดเรื่องการจดทะเบียนในรูปแบบต่างๆ นี้ก็ได้รับการยอมรับในทางทฤษฎีว่าสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของคู่วิตได้ (Bainham, 2006)

อย่างไรก็ดี ยุทธศาสตร์ทางกฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้ ประสพการณ์จากทั้งไต้หวันและเยอรมนีต่างยืนยันถึงความจำเป็นของการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อการถกเถียงอย่างมีเหตุผล การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่สังคมเพื่อทลายกำแพงแห่งอคติจึงเป็นหัวใจสำคัญ และท้ายที่สุด การเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากชนชั้นนำทางกฎหมายและการเมือง การสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ผู้มีอำนาจตัดสินใจถึงความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองและความมั่นคงของสังคมโดยรวม จึงเป็นอีกเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า แม้ระบบการเมืองและโครงสร้างกฎหมายของจีนแผ่นดินใหญ่จะมีความพิเศษเฉพาะตัว แต่ก็มิได้ดำรงอยู่ในสุญญากาศทางปทัสถาน หลักการสากลว่าด้วยความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพันธกรณีของรัฐในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่พลเมืองทุกคนยังคงเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้น การอ้าง “ลักษณะเฉพาะของจีน” (Chinese characteristics) จึงต้องถูกตรวจสอบอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อไม่ให้มันกลายเป็นเพียงวาทกรรมที่ใช้เป็นเกราะกำบังความนิ่งเฉยและการปฏิเสธศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการศึกษาวិถีทางของนานาชาติอย่างรอบด้านและมีวิจารณญาณ โดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะของตน จะนำจีนไปสู่การค้นพบแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสร้าง “พื้นที่ทางกฎหมาย” (legal space) สำหรับพลเมือง LGBTQ+ ได้ในที่สุด จากประสบการณ์ในแวดวงวิชาการของผู้วิจัยเอง ก็ได้เห็นสัญญาณอันน่าพึงใจจากนักศึกษา

กฎหมายและนักวิชาการรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยในจีน ที่เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นนี้และพร้อมที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

โดยสรุป การเปรียบเทียบกับไต้หวันและเยอรมนีไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึง “ความเป็นไปได้” ในทางกฎหมาย แต่ยังมอบบทเรียนอันล้ำค่าเกี่ยวกับกระบวนการ กลไก และปัจจัยแวดล้อม ความท้าทายที่แท้จริงของจีนในอนาคต จึงไม่ใช่การเลือกระหว่างการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล หากแต่คือการแสวงหาหนทางที่จะสังเคราะห์สองสิ่งนี้เข้าด้วยกันอย่างสร้างสรรค์และมีมนุษยธรรม เพื่อสถาปนาสังคมที่ยุติธรรมสำหรับพลเมืองทุกคนอย่างแท้จริง

สู่กระบวนการทัศน์ใหม่ทางนิติปรัชญา: การสังเคราะห์ขงจื้อ สตรีนิยม และสิทธิมนุษยชนเพื่ออนาคตของครอบครัวจีน

การจะก้าวข้าม “ความเจ็บ” ทางกฎหมายของจีนได้อย่างแท้จริงนั้น เรียกร้องมากกว่าเพียงการปฏิรูปตัวบทกฎหมาย หากแต่ท้าทายให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางนิติปรัชญา (jurisprudential paradigm shift) อย่างถึงราก การสร้างสรรค์กรอบความคิดที่สามารถเชื่อมโยงความต้องการในการยอมรับความหลากหลายทางเพศเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมจีนจึงเป็นภารกิจสำคัญอย่างยิ่งยวด โครงการทางปัญญานี้ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากความว่างเปล่าหรือการปฏิเสธมรดกทางความคิดของตนเองทั้งหมด หากแต่สามารถสังเคราะห์ขึ้นจากทรัพยากรทางปัญญาอันหลากหลาย ทั้งการตีความขงจื้อสมัยใหม่ (Modern Confucianism) ในมิติที่เปิดกว้าง การวิพากษ์โครงสร้างอำนาจของสตรีนิยมจีน (Chinese Feminism) และการยึดโยงกับหลักการสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (universal human rights)

โครงการปฏิรูปนี้สามารถเริ่มต้นจากการพิจารณาทรัพยากรที่อยู่ภายในวัฒนธรรมจีนเอง แม้ว่าแนวคิดขงจื้อดั้งเดิมจะถูกใช้เป็นฐานในการปฏิเสธสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ แต่ปรัชญาขงจื้อมิได้มีเพียงมิติเดียวที่ตายตัว นักคิดกลุ่ม “นวงขงจื้อ” (New Confucianism) ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการตีความหลักการขงจื้อในเชิงมนุษยนิยม (Angle, 2012; Chan, 2003; Tu, 1998) แก่นแท้ของปรัชญาขงจื้ออย่าง “เหริน” (仁, rén) ซึ่งหมายถึงมนุษยธรรมหรือความเห็นอกเห็นใจ สามารถถูกขยายขอบเขตให้ครอบคลุมถึงการเคารพในความแตกต่างของปัจเจกบุคคล โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของความสัมพันธ์มากกว่าเพศสภาพ (Yao, 2000)

ในทำนองเดียวกัน หลักการเรื่อง “ความสามัคคี” (和, hé) ก็สามารถตีความใหม่ในฐานะ “ความสามัคคีในความหลากหลาย” (harmony in diversity) ซึ่งสังคมที่มั่นคงคือสังคมที่สามารถโอรับความแตกต่างได้ (Li, 2014) แม้แต่เรื่องความกตัญญูและการสืบทอด ก็สามารถยกระดับสู่ “การสืบทอดทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม” แทนที่ยึดติดกับสายเลือดเพียงอย่างเดียวได้ (Ames & Rosemont, Jr., 1998) ประสบการณ์ของผู้วิจัยในการสอนนิติปรัชญาจีนยืนยันว่า การนำเสนอมิติที่ยืดหยุ่นของปรัชญาโบราณเช่นนี้ สามารถเปิดมุมมองให้คนรุ่นใหม่เห็นว่ารากฐานทางวัฒนธรรมของตนมีศักยภาพที่จะตอบโจทย์ของโลกสมัยใหม่ได้

อย่างไรก็ตาม การตีความขงจื้อใหม่แต่เพียงลำพังยังไม่เพียงพอ มันจำเป็นต้องได้รับการเสริมด้วยมุมมองเชิงวิพากษ์จากแนวคิดสตรีนิยมจีน ซึ่งได้ทำงานอย่างหนักในการเปิดโปงและท้าทายโครงสร้างครอบครัวแบบปิตาธิปไตยที่กดทับผู้หญิงและกีดกันความสัมพันธ์รูปแบบอื่น (Honig & Hershatter, 1988; Wang, Z., 2018) นักคิดสตรีนิยมได้ทลายข้อจำกัดของนิยาม “ครอบครัว” ที่ผูกติดกับโครงสร้างชาย-หญิงและสายเลือด โดยเสนอให้หันมาให้ความสำคัญกับ “คุณภาพของความสัมพันธ์” ที่ตั้งอยู่บนความรัก ความเสมอภาค และการดูแลซึ่งกันและกัน (Evans, 2008; Liu, J., et al., 2013) การเชื่อมโยงสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ เข้ากับสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตและอนามัยเจริญพันธุ์ (Rofel, 2007) ยังเป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่การเรียกร้องสิทธิในร่างกายและความปรารถนาของปัจเจกบุคคลอีกด้วย

ท้ายที่สุด การสังเคราะห์ระหว่างการตีความวัฒนธรรมภายในกับการวิพากษ์โครงสร้างอำนาจนี้ จำเป็นต้องได้รับการยึดโยงกับรากฐานทางนิติธรรมสากล นั่นคือหลักสิทธิมนุษยชน หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) และความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (equality before the law) ซึ่งปรากฏชัดในเครื่องมือสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่จีนเป็นภาคีหรือได้ลงนามไว้ ถือเป็นบรรทัดฐานขั้นต่ำที่รัฐต้องเคารพ (Donnelly, 2013; OHCHR, 2012) การบูรณาการหลักการเหล่านี้มิใช่การนำเข้าแนวคิดตะวันตกอย่างไร้การไตร่ตรอง แต่คือการยอมรับว่าคุณค่าพื้นฐานอย่างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity) นั้นเป็นของมนุษย์ทุกคน (Sen, 1999) การอ้าง “สัมพัทธภาพทางวัฒนธรรม” (cultural relativism) จึงไม่สามารถใช้เป็นเหตุผลเพื่อลดทอนสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ (Ignatieff, 2001)

จากการหลอมรวมทรัพยากรทางปัญญาทั้งสามสายธารนี้เอง “กรอบนิติศาสตร์ใหม่” สำหรับประเทศจีนจึงสามารถถือกำเนิดขึ้นได้ โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้: ประการแรก กฎหมายต้องเปลี่ยนจุดเน้นจาก “รูปแบบ” ของครอบครัวที่ตายตัว ไปสู่การส่งเสริม “ความ

เป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์” (Human Flourishing หรือ 人的幸福, rén de xìngfú) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับหลัก “เหริน” ของขงจื้อและแนวทาง “ขีดความสามารถ” (capabilities approach) ของนักคิดอย่าง Amartya Sen (1999) และ Martha Nussbaum (2011) ประการที่สอง นิยามของ “ครอบครัว” ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หน้าที่และการดูแล” (Function and Care หรือ 功能与关怀, gōngnéng yǔ guānhuái) โดยพิจารณาจากสิ่งที่สมาชิกปฏิบัติต่อกัน มากกว่าจะถูกจำกัดด้วยโครงสร้างทางชีววิทยา ประการที่สาม กฎหมายต้องมุ่งสู่ “ความเสมอภาคเชิงสาระัตถะ” (Substantive Equality หรือ 实质平等, shízhì píngděng) ซึ่งหมายถึงการตระหนักถึงความเสียเปรียบและออกมาตรการเพื่อคุ้มครองกลุ่มที่เปราะบางอย่างจริงจัง และประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายต้องดำเนินควบคู่ไปกับการส่งเสริม “บทสนทนาทางวัฒนธรรม” (Cultural Dialogue หรือ 文化对话, wénhuà duìhuà) เพื่อสร้างความเข้าใจและความสามัคคีที่แท้จริงในสังคม

แน่นอนว่าการสร้างกรอบนิติศาสตร์ใหม่เช่นนี้ย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย และต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างเจตจำนงของรัฐในการรักษาเสถียรภาพ กับความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองส่วนน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรอบที่เสนอนี้คือความพยายามในการสร้าง “ทางสายกลาง” (middle path) ที่มีได้มุ่งลบล้างคุณค่าดั้งเดิมของจีน หากแต่เป็นการ “ต่อยอด” และ “ตีความใหม่” (reinterpreting and extending) เพื่อให้คุณค่าเหล่านั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมและหลักการสิทธิมนุษยชนสากล การสร้างพื้นที่ทางกฎหมายให้แก่ครอบครัว LGBTQ+ จึงไม่ใช่การทำลายสังคม แต่คือการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและความหลากหลายให้แก่สังคมจีน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วย่อมสอดคล้องกับเป้าหมายในการสร้าง “สังคมที่สามัคคี” (和谐社会, héxié shèhuì) ที่รัฐบาลจีนเองได้ประกาศไว้เป็นสำคัญ เพราะสังคมที่สามัคคีอย่างแท้จริง ย่อมไม่อาจสร้างขึ้นบนการกีดกัน หากแต่ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความยุติธรรม ศักดิ์ศรี และการยอมรับในความรักและความผูกพันของมนุษย์ในทุกรูปแบบ

องค์ความรู้และข้อเสนอเชิงทฤษฎี

บทความวิชาการฉบับนี้เสนอการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “ความเงียบของกฎหมาย” (legal silence) ของจีนต่อการรับรองสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ในการสถาปนาครอบครัว ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เป็นเพียงภาวะเฉื่อยชาทางนิติ

บัญญัติ หากแต่เป็นอาการที่สะท้อนความตึงเครียดอันซับซ้อนระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่หยั่งรากลึก อุดมการณ์ของรัฐสมัยใหม่ และแรงผลักดันสากลด้านสิทธิมนุษยชน ข้อโต้แย้งหลักที่น่าเสนอ ณ ที่นี้คือ ความเจียบทางกฎหมายนี้เป็นการแสดงออกเชิงอุดมการณ์ที่กระทำอย่างมีเจตนา (a deliberate ideological act) ซึ่งฝังตัวอยู่ในนิติปรัชญาจีนที่ได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากแนวคิดขงจื๊อ ทว่าในขณะเดียวกัน สภาวะแห่งความเจียบนี้เองกลับเปิดพื้นที่ให้แก่การตีความและสังเคราะห์ทางปัญญา เพื่อสร้าง “นิติศาสตร์ใหม่” (a new jurisprudence) ที่สามารถโอรับความหลากหลายทางเพศได้โดยไม่จำเป็นต้องตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างสิ้นเชิง

การวิเคราะห์เริ่มต้นด้วยการพิจารณาโครงสร้างปัจจุบันของกฎหมายครอบครัวจีน โดยมีประมวลกฎหมายแพ่งปี 2020 เป็นหมุดหมายสำคัญ ซึ่งยังคงจำกัดนิยามของการสมรสและครอบครัวไว้ในกรอบของคู่ต่างเพศอย่างเคร่งครัด จากนั้น การศึกษาได้เจาะลึกลงสู่รากฐานทางวัฒนธรรมของความเจียบดังกล่าว ผ่านการวิเคราะห์อิทธิพลของปรัชญาขงจื๊อที่ส่งผลต่อการจัดระเบียบสังคมและศีลธรรม โดยเฉพาะการเน้นย้ำเรื่องบทบาททางเพศที่ตายตัว การสืบทอดวงศ์ตระกูล และโครงสร้างครอบครัวแบบปิตาธิปไตย เพื่อแสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ทางกฎหมาย บทความนี้ได้ยกกรณีเปรียบเทียบจากไต้หวัน ซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน และเยอรมนี ในฐานะตัวแทนของระบบซีวิลลอว์ที่มีพัฒนาการเชิงสถาบันในเรื่องนี้อย่างน่าสนใจ ท้ายที่สุด บทความนี้ได้เสนอการสังเคราะห์แนวคิดจากขงจื๊อสมัยใหม่ (New Confucianism) แนวคิดสตรีนิยมในบริบทจีน และหลักสิทธิมนุษยชนสากล เพื่อร่าง “กรอบนิติศาสตร์” ที่มุ่งสมานการยอมรับความหลากหลายทางเพศให้เข้ากับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของจีนได้อย่างกลมกลืน

บทความนี้ได้นำเสนอข้อค้นพบและองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีทางนิติปรัชญาหลายประการ ดังนี้

1) “ความเจียบของกฎหมาย” ในฐานะปฏิบัติการเชิงอุดมการณ์ ข้อเสนอสำคัญประการแรกคือ การปฏิเสธที่จะมอง “ความเจียบ” ของกฎหมายจีนในประเด็นสิทธิครอบครัวของ LGBTQ+ ว่าเป็นเพียงการละเลย (omission) หรือความล่าช้าในการปรับตัว แต่ต้องถูกทำความเข้าใจในฐานะการแสดงออกเชิงรุก (active expression) และการธำรงรักษาอุดมการณ์ครอบครัวแบบประเพณีนิยมที่รัฐถือว่าเป็นรากฐานของเสถียรภาพทางสังคม ในกรณีนี้ การไม่บัญญัติกฎหมายจึงมิใช่ภาวะสุญญากาศ แต่เป็น “การเลือกที่จะไม่รับรอง” (a deliberate choice not to recognize) ซึ่งมีนัยทางการเมืองและทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการส่งผ่าน

ค่านิยมที่รัฐปรารถนา แนวทางการตีความนี้ท้าทายงานวิจัยส่วนใหญ่ที่มุ่งเน้นเพียงการขาดหายไปของตัวบทกฎหมาย และเรียกร้องให้พิจารณาพลวัตเชิงอำนาจที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการนิ่งเฉยของฝ่ายนิติบัญญัติ

2) กรอบนิติศาสตร์ไตรประสานสำหรับบริบทจีน บทความนี้ได้เสนอการสังเคราะห์เชิงปัญญา (intellectual synthesis) เพื่อสร้าง “กรอบนิติศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและมีศักดิ์ศรี” (Jurisprudence of Harmonious and Dignified Coexistence) ซึ่งหลอมรวมแนวคิดจากสามกระแสหลักที่มักถูกมองว่าแยกส่วนหรือขัดแย้งกัน ได้แก่ (ก) ขงจื๊อสมัยใหม่ โดยเฉพาะการตีความหลัก “เหริน” (仁 หรือ มนุษยธรรม หรือความเมตตา กรุณา) และแนวคิด “เหอเอ๋อร์ปู้ถง” (和而不同 หรือ ความสามัคคีในความหลากหลาย) (ข) สตรีนิยมจีน ซึ่งวิพากษ์โครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตยและผลักดันการยอมรับครอบครัวในรูปแบบที่หลากหลาย และ (ค) หลักสิทธิมนุษยชนสากล ที่เน้นคุณค่าของความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรอบแนวคิดนี้มีได้มุ่งนำเข้าสู่ทฤษฎีตะวันตกอย่างไร้รากล แต่พยายามแสวงหาจุดร่วมและตีความองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมให้สามารถรองรับความหลากหลายทางเพศได้ การสร้างสะพานเชื่อมระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักการสากลในลักษณะ “ทั้งคู่/และ” (both/and) แทนที่จะเป็น “อย่างใดอย่างหนึ่ง” (either/or) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนากฎหมายที่ยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับในสังคมที่มีความซับซ้อนทางวัฒนธรรมสูง

3) พลวัตของ “ความตึงเครียดเชิงสร้างสรรค์” แทนที่จะมองนิติปรัชญาจีนดั้งเดิมว่าเป็นเพียง “อุปสรรค” ที่ขัดขวางความก้าวหน้า ผู้วิจัยเสนอว่าความตึงเครียดระหว่างหลักการขงจื๊อกับข้อเรียกร้องสิทธิของ LGBTQ+ สามารถทำหน้าที่เป็น “ตัวกระตุ้นเชิงสร้างสรรค์” (constructive catalyst) ได้ มันบีบคั้นให้นักนิติศาสตร์และสังคมต้องทวนกลับไปทบทวนตีความ และพัฒนาองค์ความรู้ทางนิติปรัชญา ภาษาและวัฒนธรรมจีนให้มีชีวิตชีวาและตอบสนองต่อความท้าทายร่วมสมัย การเผชิญหน้าระหว่างแนวคิดเก่าและใหม่จึงไม่ใช่สถานะของความขัดแย้งที่ต้องมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกกำจัด แต่เป็นกระบวนการวิภาษวิธี (dialectic process) ที่นำไปสู่การสังเคราะห์ทางปัญญา (intellectual synthesis) ที่สูงขึ้น การมองความขัดแย้งในฐานะ “โอกาส” ในการพัฒนาจึงเป็นมุมมองที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักนิติศาสตร์

4) การตีความ “หน้าที่ในครอบครัว” ที่เป็นอิสระจากเพศภาวะและสายเลือด ข้อเสนอเชิงรูปธรรมที่สุดของบทความนี้ คือการเรียกร้องให้มีการตีความแนวคิดเรื่อง “หน้าที่” (duty) และ “ความกตัญญู” (filial piety) ในครอบครัววงจื้อเสียใหม่ โดยปลดสารถะทางจริยธรรมของแนวคิดเหล่านี้ออกจากพันธนาการของรูปแบบทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ให้นั้นที่คุณค่าของ “การกระทำ” และ “คุณภาพของความสัมพันธ์” เช่น การดูแลเกื้อกูล การสนับสนุนซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบร่วมกัน มากกว่าจะยึดติดกับบทบาททางเพศตามกำเนิดหรือการสืบสกุลทางสายเลือดแต่เพียงอย่างเดียว การ “ปลด” แนวคิดเรื่องหน้าที่ออกจากเพศภาวะและชีววิทยาเช่นนี้ จะเปิดทางให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถ “ปฏิบัติหน้าที่” และแสดง “ความกตัญญู” ในรูปแบบที่สอดคล้องกับคุณค่าแก่นกลางของขงจื้อได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นการขยายพรมแดนความเข้าใจเดิมและทำให้ปรัชญาดั้งเดิมยังคงความหมายในโลกสมัยใหม่ได้

โดยสรุปแล้ว บทความนี้ไม่เพียงตอกย้ำว่าความเจียบของกฎหมายจีนเป็นผลพวงของความตึงเครียดเชิงวัฒนธรรมและอุดมการณ์ แต่ยังได้เสนอองค์ความรู้ผ่านการตีความ “ความเจียบ” ในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้าง “กรอบนิติศาสตร์ไตรประสาน” ที่บูรณาการแนวคิดที่แตกต่าง และมอง “ความตึงเครียด” ในฐานะพลังขับเคลื่อนเชิงบวก การสร้างสมดุลระหว่างการเคารพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากลยังคงเป็นความท้าทายอันยิ่งใหญ่ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสในการพัฒนาระบบกฎหมายและสังคมให้ยุติธรรมสำหรับพลเมืองทุกคน “ความเจียบ” ของกฎหมายในปัจจุบันอาจเป็นเพียงสภาวะชั่วคราว หากบทสนทนาและการผลักดันทางปัญญายังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและนัยทางปฏิบัติ

เมื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบเชิงทฤษฎีผ่านกรอบนิติศาสตร์ไตรประสานแล้วนั้น บทวิเคราะห์นี้ได้ตกผลึกเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและนัยทางปฏิบัติ สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการขับเคลื่อนสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนี้

1. การปฏิรูปกฎหมายผ่านยุทธศาสตร์ทางเลือก โดยแทนที่จะมุ่งผลักดันการแก้ไขนิยาม “การสมรส” ในประมวลกฎหมายแพ่งโดยตรง ซึ่งเป็นการเผชิญหน้ากับแรงต้านเชิงวัฒนธรรมและอุดมการณ์อย่างรุนแรง ยุทธศาสตร์ทางนิติบัญญัติที่แยบยลกว่าคือการเสนอร่างกฎหมาย “การเป็นหุ้นส่วนชีวิต” (Civil Partnership) ในฐานะเอกเทศบัญญัติ โดยที่สารถะ

ของกฎหมายดังกล่าวพึงออกแบบให้ครอบคลุมสิทธิและหน้าที่แกนกลาง อาทิ การจัดการสินสมรส, สิทธิในการตัดสินใจทางการแพทย์ซึ่งกันและกัน และสิทธิในการรับมรดก การใช้ถ้อยคำที่เป็นกลางและเน้นย้ำมิติของ “หน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน” จะช่วยให้กฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับคุณค่าทางจริยธรรมที่สังคมจีนคุ้นเคย ซึ่งเป็นการลดทอนการปะทะทางอุดมการณ์กับสถาบันการสมรสตามจารีตได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างบทสนทนาทางกฎหมาย ถึงแม้ระบบกฎหมายจีนจะมีได้ยึดถือหลักการบังคับตามคำพิพากษาของศาลในคดีก่อน (stare decisis) อย่างเคร่งครัด แต่การใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเวทีในการผลักดันคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคู่รักเพศเดียวกัน (เช่น กรณีพิพาททว่าด้วยสิทธิปกครองดูแลบุตรบุญธรรม หรือสิทธิการเช่าที่อยู่อาศัย) กลับมีบทบาทสำคัญในการทลาย “ความเงียบ” (legal silence) และฉายภาพ “ช่องว่าง” (legal vacuum) ของกฎหมายให้ปรากฏเด่นชัดในวงการตุลาการและพื้นที่สาธารณะ แม่คดีเหล่านี้อาจไม่นำไปสู่ชัยชนะทางกฎหมายในทันที แต่ปฏิบัติการดังกล่าวทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทรงพลังในการกระตุ้นให้เกิดการตีความตัวบทกฎหมายที่มีอยู่เดิมในขอบเขตที่กว้างขวางและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

3. การสถาปนาองค์ความรู้เพื่อเชื่อมประสานวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชน: บทบาทของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะนักวิชาการ นักกิจกรรม และปัญญาชนสาธารณะ นับเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง “สะพาน” ทางความคิดตามกรอบนิติศาสตร์ไตรประสาน ภารกิจของพวกเขาคือการสถาปนาและเผยแพร่งานวิชาการที่ตีความหลักปรัชญาขงจื้อ (เช่น หลัก 仁 หรือ “เหริน” ที่แปลว่ามนุษยธรรม) ในมุมมองที่สามารถโอรับความหลากหลายทางเพศควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงคุณค่าดังกล่าวเข้ากับหลักสิทธิมนุษยชนสากลอย่างมีพลวัต การวางรากฐานทางองค์ความรู้ที่มั่นคงเช่นนี้ ย่อมทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันทางปัญญา (intellectual shield) ต่อวาทกรรมที่มักโจมตีว่าสิทธิ LGBTQ+ เป็นเพียง “แนวคิดตะวันตก” ที่แปลกแยกและเข้าไม่ได้กับวัฒนธรรมจีน

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและนัยทางปฏิบัติที่รัฐและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องยังข้อจำกัดของการวิจัยอยู่มาก และผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดบางประการอันเป็นลักษณะของการศึกษานี้ ซึ่งพึงได้รับการพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางต่อยอดในการวิจัยอนาคต โดยต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและใส่ใจในเรื่องเหล่านี้ ดังนี้

1. นักเขียนทฤษฎี ข้อจำกัดประการสำคัญประการหนึ่งอยู่ตรงที่การวิเคราะห์นี้ให้น้ำหนักอย่างมีนัยสำคัญกับมิติเชิงทฤษฎีและนิติปรัชญา โดยมุ่งเน้นการตีความ “ความเจ็บ” ของกฎหมายและเสนอทฤษฎีกรอบใหม่ ผลที่ตามมาคือการขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ในระดับมหภาคที่จะสามารถพิสูจน์ยืนยันหรือท้าทายข้อเสนอเหล่านี้ได้ อาทิ การสำรวจทัศนคติของผู้พิพากษาหรือผู้กำหนดนโยบายอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นประเด็นที่ถูกกำหนดไว้สำหรับทิศทางการวิจัยในอนาคตแล้ว

2. อุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล การศึกษาประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนทางการเมืองในบริบทของจีน ย่อมเผชิญกับความท้าทายในการเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจตนารมณ์ที่แท้จริงของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์จึงจำเป็นต้องอาศัยการตีความจากเอกสารทางกฎหมาย รายงานของสื่อ และบทวิเคราะห์ทางวิชาการเป็นหลัก

3. การลดทอนความซับซ้อนของวัฒนธรรมขงจื้อ ซึ่งในท้ายที่สุดนี้ การอ้างอิงถึง "วัฒนธรรมขงจื้อ" ในภาพรวมอาจนำไปสู่การลดทอนความซับซ้อน (oversimplification) โดยมิได้ตั้งใจ เนื่องจากความหลากหลายทางภูมิภาคและชาติพันธุ์ภายในประเทศจีนนั้นส่งผลให้อิทธิพลของปรัชญาขงจื้อมีความเข้มข้นและรูปแบบการแสดงออกที่แตกต่างกันไป การวิจัยในอนาคตที่เจาะลึกลงในระดับมณฑลหรือชุมชนท้องถิ่นจึงอาจนำเสนอภาพที่ซับซ้อนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

ดังนั้น ทิศทางของการวิจัยในอนาคต คือ การจะผลักดันข้อเสนอเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและนัยทางปฏิบัติ ให้เกิดผลนั้น จำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงประจักษ์ (empirical research) เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจทัศนคติของสาธารณชนจีนในระดับภูมิภาคต่อประเด็นสิทธิ LGBTQ+ และครอบครัวหลากหลายรูปแบบอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การศึกษาเปรียบเทียบเชิงลึกกับประเทศในเอเชียตะวันออกที่มีรากฐานวัฒนธรรมขงจื้อร่วมกัน เช่น เกาหลีใต้และญี่ปุ่น จะช่วยให้เห็นภาพการปรับตัวของกฎหมายครอบครัวในบริบทที่แตกต่างกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน การวิเคราะห์บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางวาทกรรมเรื่องสิทธิ LGBTQ+ ในจีน ก็เป็นหัวข้อวิจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ท้ายที่สุด การติดตามและวิเคราะห์พัฒนาการทางตุลาการ แม้จะยังไม่มีคำพิพากษาที่รับรองโดยตรง แต่การพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคู่รักเพศเดียวกันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการทำความเข้าใจ

พลวัตการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากระดับล่างสู่บน (bottom-up) ซึ่งจะช่วยเติมเต็มภาพการวิเคราะห์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุป

บทความนี้ทำการถอดรื้อปรากฏการณ์ “ความเงียบของกฎหมาย” (legal silence) ของจีน ต่อสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่มบุคคล LGBTQ+ โดยตั้งธงโต้แย้งว่าสถานะดังกล่าวหาใช่เพียงความเฉื่อยชาทางนิติบัญญัติไม่ หากแต่เป็นการสำแดงออกของความตึงเครียดเชิงวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่ยังรากลึกในนิติปรัชญาจีน โดยเฉพาะอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อโครงสร้างครอบครัวแบบชายหญิงและการสืบทอดสายสกุล ในฐานะผู้คร่ำหวอดในแวดวงนิติปรัชญาและวัฒนธรรมจีน ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า การตีความ “ความเงียบ” ในฐานะที่เป็น “ปฏิบัติการเชิงอุดมการณ์” (ideological act) โดยเจตนาของรัฐนั้น เป็นมุมมองที่เฉียบคม ซึ่งสะท้อนการเลือกที่จะพิทักษ์และธำรงไว้ซึ่งระเบียบทางสังคมตามแบบแผนเดิม

เพื่อสร้างฉากทัศน์เชิงเปรียบเทียบและฉายภาพให้เห็นถึงความเป็นไปได้ทางกฎหมาย บทความได้อ้างอิงถึงพัฒนาการในไต้หวัน ซึ่งรับรองการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันภายหลังคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดี Interpretation No.748 และกรณีของเยอรมนีที่เดินหน้าสู่ “การสมรสสำหรับทุกคน” (marriage for all) จากภูมิทัศน์ดังกล่าว บทความจึงได้นำเสนอข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีที่สำคัญที่สุด นั่นคือ “กรอบนิติศาสตร์ไตรประสาน” (Tripartite Jurisprudential Framework) ข้อเสนอแนะนี้เป็นการสังเคราะห์ทางปัญญาที่บูรณาการแนวคิดขงจื๊อสมัยใหม่ (Modern Confucianism) ซึ่งเน้นการตีความโน้ตศัณ “เหริน” (仁 หรือมนุษยธรรม) และหลัก “ความสามัคคีในความหลากหลาย” เข้ากับมุมมองเชิงวิพากษ์ของสตรีนิยมในบริบทจีน (Chinese Feminism) ที่ตั้งคำถามต่อโครงสร้างครอบครัวแบบปิตาธิปไตย และหลักสิทธิมนุษยชนสากล การสังเคราะห์ในลักษณะนี้มีเสียงสะท้อนทางปัญญากับแนวทางของนักคิดอย่าง Amartya Sen ซึ่งเน้นย้ำเรื่อง “ศักยภาพ” (capabilities) ที่จะทำให้มนุษย์สามารถเลือกใช้ชีวิตที่ตนเห็นว่ามีคุณค่าได้ กรอบคิดดังกล่าวจึงมิได้มุ่งล้มล้างรากฐานเดิม แต่กลับมองว่าความตึงเครียดระหว่างนิติปรัชญาดั้งเดิมกับความท้าทายร่วมสมัยนั้น แท้จริงแล้วคือ “ความตึงเครียดเชิงสร้างสรรค์” (constructive tension) อันเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการวิวัฒนาการทางนิติปรัชญาไปสู่รูปแบบที่เฝ้าระวังและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Ames, R. T., & Rosemont, H., Jr. (1998). *The Analects of Confucius: A philosophical translation*. Ballantine Books.
- Angle, S. C. (2012). *Contemporary Confucian political philosophy*. Polity Press.
- Bainham, A. (2006). *The International Survey of Family Law*. Family Law.
- Bell, D. A. (2008). *China's new Confucianism: Politics and everyday life in a changing society*. Princeton University Press.
- Bodde, D., & Morris, C. (1967). *Law in Imperial China: Exemplified by 190 Ch'ing dynasty cases*. Harvard University Press.
- Bundesministerium der Justiz. (2001). *Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft (Lebenspartnerschaftsgesetz - LPartG) [Law]*. Bundesgesetzblatt I, 266. [https:// www.gesetze-im-internet.de/lpartg/](https://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/)
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Cabestan, J. P. (2020). *Democracy in Taiwan: Challenges and resilience*. Routledge.
- Chan, J. (2003). *Confucian perfectionis: A political philosophy for modern Times*. Princeton University Press.
- Chan, P. C. W. (2011). *The Confucian Odes (Shijing) and the legitimization of the Zhou Mandate of Heaven*. Hong Kong University Press.
- Chi, C. C. (2018). From affection to family: The development of the same-sex marriage movement in Taiwan. In H. Liu & P. Ho (Eds.), *Queer Taiwan: A reader* (pp. 45–67). Routledge.
- Currie, D. P. (2021). *The Constitution of the Federal Republic of Germany* (3rd ed.). University of Chicago Press.

- Deutscher Bundestag. (2017, June 30). *Gesetz zur Einführung des Rechts auf Eheschließung für Personen gleichen Geschlechts* [Law] . Bundesgesetzblatt Jahrgang 2017 Teil I Nr. 45, S. 2034. https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&start=//%5B@attr_id=%27bgbl117s2034.pdf%27%5D
- Donnelly, J. (2013). *Universal human rights in theory and practice* (3rd ed.). Cornell University Press.
- Dworkin, R. (1977). *Taking rights seriously*. Harvard University Press.
- Evans, H. (2008). *The subject of gender: Daughters and mothers in urban China*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Finnis, J. (2011). *Natural law and natural rights* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality, Vol. 1: An introduction* (R. Hurley, Trans.). Pantheon Books.
- Hart, H. L. A. (2012). *The concept of law* (3rd ed., P. Bulloch & J. Raz, Eds.). Oxford University Press.
- Hinsch, B. (1990). *Passions of the cut sleeve: The male homosexual tradition in China*. University of California Press.
- Herbots, J. H. (2023). The translation of the Chinese Civil Code in a perspective of comparative law. *Comparative Legilinguistics*, 54, 43–69. <https://doi.org/10.14746/cl.54.2023.3>
- Ho, P. (2015). *Legalizing same-sex marriage in Asia: Comparative perspectives and cultural challenges*. Lexington Books.
- Holbig, H., & Gilley, B. (Eds.). (2010). *Reclaiming legitimacy: Confucianism and the legitimization of authoritarian rule in China*. Lexington Books.
- Honig, E., & Hershat, G. (1988). *Personal voices: Chinese women in the 1980's*. Stanford University Press.

- Ignatieff, M. (2001). *Human rights as politics and idolatry*. Princeton University Press.
- Jeffreys, E., & Yu, H. (2015). *Sex in China*. Polity Press.
- Jiang, Y. (2012). *A Confucian constitutional order: How China's ancient past can shape its political future*. Princeton University Press.
- Judicial Yuan. (2017, May 24). J.Y. Interpretation No. 748 [Constitutional interpretation]. <https://cons.judicial.gov.tw/jcc/en-us/jep03/show?expno=748>
- Knoblock, J/ (1988-1994). *Xunzi: A translation and study of the complete works* (3 vols.). Stanford University Press.
- Kong, T. S. (2011). *Chinese male homosexualities: Memba, Tongzhi and Golden Boy*. Routledge.
- Legge, J. (Trans.). (1885). *The Li Ki (Book of Rites)* (Vols. 27–28, The Sacred Books of the East, F. Max Müller, Ed.). Oxford University Press. (Original work published ca. 5th–2nd century BCE)
- Li, C. (2014). *The Confucian philosophy of harmony*. Routledge.
- Lin, Y. C. (2021). Taiwan's same-sex marriage law: A new paradigm for Asia? *International Journal of Law, Policy and the Family*, 35(1), ebab002. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebab002>
- Liu, J. (Ed.). (2017). *Chinese philosophy and contemporary human rights*. Routledge.
- Liu, J., Evans, H., & Rofel, L. (Eds.). (2013). *Gender in motion: Divisions of labor and cultural change in late imperial and modern China* Rowman & Littlefield Publishers.
- Liu, X. (2021). *Queer Chinese cultures and mobilities: Kinship, migration, and mediascapes*. Hong Kong University Press.
- Nussbaum, M. C. (2000). *Women and human development: The capabilities approach*. Cambridge University Press.

- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Harvard University Press.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2012). *Born free and equal. Sexual orientation and gender identity in international human rights law*. United Nations.
- Palmer, M. (2000). The re-emergence of family law in post-Mao China: Marriage, divorce and reproduction. *The China Quarterly*, 161, 197–216.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice* (Rev. ed.). Harvard University Press.
- Raz, J. (1986). *The morality of freedom*. Oxford University Press.
- Rofel, L. (2007). *Desiring China: Experiments in neoliberalism, sexuality, and Public culture*. Duke University Press.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.
- Standing Committee of the National People's Congress. (2020). *Civil Code of the People's Republic of China* (中华人民共和国民法典) [Law]. (Official English translation may vary; see Brill or other legal publishers) . <https://npcobserver.com/2020/05/28/chinas-new-civil-code-takes-effect-january-1-2021/>
- Taiwan Today. (2019, May 17). *Taiwan legalizes same-sex marriage in historic first for Asia*. <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=2&post=153003>
- Tam, W. N. (2018). *Legal mobilization under authoritarianism: The case of LGBT rights in China*. Cambridge University Press.
- Tu, W. M. (1998). *Confucian thought: Selfhood as creative transformation*. State University of New York Press.
- Van Norden, B. W. (2007). *Virtue ethics and consequentialism in early Chinese philosophy*. Cambridge University Press.

- Van Winkle, Z., & Wen, F. (2023). A holistic approach to family life course change across 1930–1978 Chinese birth cohorts. *Population and Development Review*, 49(1), 99–129. <https://doi.org/10.1111/padr.12553>
- Walzer, M. (1983). *Spheres of justice: A defense of pluralism and equality*. Basic Books.
- Wang, Z. (2018). *Finding women in the state: A socialist feminist revolution in the People's Republic of China, 1949-1964*. University of California Press.
- Yao, X. (2000). *An introduction to Confucianism*. Cambridge University Press.
- Young, I. M. (1990). *Justice and the politics of difference*. Princeton University Press.